

Téma: „Izrael története 2.”

Zsidók története / Pátriárkák

A pátriárkák történetét a Genézis (Teremtés) könyvében találjuk: Gen 12- 35. népies elbeszélés formájában. Figyelembe kell venni a következő szempontokat:

- a) végső irodalmi megfogalmazásuk **évszázadokon át alakult** ki
- b) bennük **későbbi korok politikai, társadalmi adottságai és**
- c) Izrael **Jahve- hitben szerzett üdvtörténeti tapasztalatai csapódtak le**
- d) **nem történetírás**
- e) szájhagyomány útján, népies elbeszélés formájában hagyományozódott, így a **közlés történeti hűsége a lényegre** vonatkozik
- f) a pátriárkai hagyomány **önálló, kerek elbeszélésekből** alakult ki, amiket később kapcsoltak össze folyamatos egésszé

A Genézis elbeszéléseinek legősibb rétegében található a pátriárkák alakjai, ami még nem tükrözi sem a törzsek, sem az állam viszonyait, sem a későbbi Jahve vallás jellegzetességeit. Kizárólag a **nagycsalád, vagy nemzetség körül játszódik minden** esemény.

Kik voltak a pátriárkák?

Ábrahám, Izsák és **Jákob** félnomád **előizraelita nemzetségek fejei**, kisállattenyésztők voltak, akik nyájaikkal vándoroltak és csak ott tartózkodtak huzamosabb ideig, ahol a helyi lakossággal megállapodtak erről. Neveik ismert névtípusok voltak Északnyugat- Mezopotámiában a Kr.e. II. évezredben.

A pátriárkák **isteni ígéretet hordozói** voltak. A nekik kinyilatkoztató Istent a pátriárkai történetek „atyám Ábrahám, Izsák, Jákob Istenének” nevezik. Az „atyák Istenének” tisztelete és az ígéretet a pátriárkáktól eredő nemzetségeknek is meghatározója lett.

Kivonulás Egyiptomból, kinyilatkoztatás a Sínai hegyénél, pusztai vándorlás:

A bibliai hagyományoknál figyelembe kell venni, hogy **történelmileg nem egész Izrael volt Egyiptomban**, hanem csak csoportok, amelyek aztán Palesztinába vándoroltak és az ott kialakuló Izrael részei lettek – ők lettek a közép palesztinai törzsek magva. Az egyiptomi szabadulás magukkal hozott és továbbadott tapasztalatát a 12 törzs átvette ettől a csoporttól és mint saját tapasztalatukat hagyományozták tovább.

Egyiptomi dokumentumok szerint Kr.e. II. évezredben Palesztina déli pereménél nomád törzsek élénk vándormozgása létezett. Ezek bebocsátást nyertek Egyiptomba. Az előizraelita nemzetségek is így kerülhettek a Nílus delta keleti vidékére (Gosen).

II. Ramszesz ezen a területen nagy raktárvárost építtetett. Ez megerősíti a Biblia elbeszélését, miszerint előizraelita csoportok tartózkodtak Egyiptomban II. Ramszesz

idején. A tengeri csoda helyét a hagyomány pontatlan adatai miatt nem tudjuk meghatározni. A kivonulás és a többi Sínai pusztában lejátszódó esemény is **Mózes** személyéhez kapcsolódik. Mózes neve egyiptomi név. Kapcsolatban állt a midianitákkal, oda menekült, a felesége midianita nő volt. Midián földjén ismerte meg Jahvét (Ex 3.). Személye az egyiptomi szabadulással és a pusztai tartózkodás valamennyi eseményével összekapcsolódik, őt a korai Izrael nagy vezetőjének tekinthetjük.

Kinyilatkoztatás a Sínai hegyen, vándorlás a pusztában:

Az Ószövetség tanúsága szerint a Jahve tisztelet Izraelben az Egyiptomból való menekülés és a sínai pusztában kapott tapasztalattal kezdődik. A sínai teofániában (istentapasztalat) Jahve, a szabadító Isten kinyilvánította magát az Egyiptomból kivonult izraelitáknak. Ez a tapasztalat az alapja annak a hitnek, hogy **Jahve a történelem ura**, és népének megmentője a nehéz helyzetekben. A Sínai hegynél történeteket a különböző hagyományrétegek különböző módon írnak le, de két mozzanatban megegyeznek: a teofániában (vulkánkitörés: Ex. 19,18., ill. harsonazengés és Isten beszéde: Ex. 19, 19.) valamint a kultikus cselekményben (vérítés: Ex. 24, 5- 6.8., ill. kultikus lakoma Isten jelenlétében: Ex. 24,10. köv.) Számtalan epizód elbeszélés tartalmazza a pusztában vándorlók élményeit (ivóvíz hiánya, élelem hiánya, harc az ellenséggel, lázadás Mózes ellen, stb.). Ezeket összefoglalóan a „pusztai vándorlás hagyományának” nevezzük. A hagyomány arra mutat, hogy a „Mózes csoport” az utolsó letelepedő nemzetségek közé tartozott és a közép palesztinai törzsek (József háza) részei lettek.

A törzsek elhelyezkedése Palesztina földjén:

- A törzsek kialakulása és egymáshoz való viszonya:
A bibliai hagyomány szerint **Izrael 12 törzsből álló közösség**. A törzsek egymáshoz való viszonyára, helyzetükre és területi elhelyezkedésükre a törzsek listáinak és településgeográfiai felsorolásának bibliai szövegeiből következtethetünk. A 12 törzs létezése valós történeti adottság, de a 12 törzs fokozatosan alakult ki és egy időben nem létezett. Tehát egyes törzsek már megszűntek, amikor egyes későbbi törzsek kialakultak. Kialakulásuk és megszűnésük a letelepedés és honfoglalás folyamatának eredménye. A **törzsek** egy- egy területen élő kb. 50 nemzetségből, a nagycsaládok helyi védelmi jellegű szövetségéből formálódott. A törzs tagjainak kölcsönös segítségnyújtását biztosította, katonai és kultikus feladatai voltak. A háború és béke, vagy bíraskodás ügyében a vének tanácsa döntött. A **nemzetség** 8- 10 nagycsalád védelmi szövetsége, akik ugyanabban a helységben éltek. 50- 100 személy tartozott ide. A nemzetség meghatározott számú fegyverest állított ki a törzs számára. Jogi közösség is volt, a jogi kérdésekben a nagycsaládok fejeinek volt döntő szerepük. A **nagycsalád**ban több nemzedék élt együtt: a családfő, felesége, fiai, még férjhez nem adott lányai. Az utódokról való gondoskodáson túl alapvetően gazdasági és szociológiai egység – felelős az összizraelita kötelezettségek megtartásáért és hagyományozásáért.

Az Izrael név abból az időből ered, amikor Izrael ősei még nem ismerték Jahvét, hanem ÉI istent tisztelték, az ő nevét vették fel. Izrael név jelentése: Istennel viaskodó. Az Egyiptomból kivonuló, hozzájuk csatlakozó Mózes- csoporttól átvették a Jahve kinyilatkoztatást. A közös kultusz a Jahve kultusz lett, a kivonulás és a Sínai Istenének tisztelete. Ettől kezdve Izrael alapvető jellegzetessége a Jahve- Istenhez való kizárólagos hűség. A „Jahve népe” kifejezés azt jelenti, hogy a törzsek közösségét Jahve közös és kizárólagos tisztelete teremti meg.

Izrael 12 törzse délről északi irányba haladva:

1. **Simeon** / felszívódott Júda törzsében
2. **Lévi** / a Lévi törzs megszűnt, tagjai mint „leviták” a papi szolgálatot vették át (Józs.13,33)
3. **Júda** / központja Betlehem, a legfontosabb déli törzs
4. **Benjámín** / a „József háza” törzsekhez sorolják, Saul idején jelentős szerepe volt
5. **József** / Júda háza mellett a legjelentősebb
6. **Isszachar** / a kánaánita városállamoktól függésben robotolt
7. **Zebulun** / a tengerparti városállamokat szolgálta, ezért jólétben élt
8. **Áser** / Zebulunhoz hasonlóan gazdag törzs volt, őt is Jákob és Mózes áldása (Gen 49, 13. 20., Dt 33, 19- 20.) kísérte
9. **Naftali**
10. **Dán** / a filiszteusok nyomására északra vonul és Lais várost foglalja el (ez később a törzsről a Dán nevet kapta)
11. **Gád**
12. **Ruben** / Ruben Jákob elsőszülöttje, mindig a listák élén áll. Később vagy megszűnt, vagy Gád törzsébe olvadt. Jákob áldása elmarasztalja (Gen 49, 13).

Háborús cselekmények, a bírák kora: Bírák könyvéből ismerhetjük.

A területeiken megszilárdult törzseknek küzdeniük kellett a kánaánita városállamok nyomása, a már korábban letelepedett népek, a moabiták, ammoniták hódító célzatú támadásai, valamint aszír- arab sivatag felől betörő nomádok, az amalekiták és midianiták rablótámadásai ellen. A törzseknek nem volt központi vezetője. A harcképes szabad parasztokból szerveztek különálló kisebb csapatokat a védekezésre. Előfordult, hogy a szomszédos törzsek összefogtak (Bír 4, 5. fejezet) és megbíztak egy választott vezetőt, a „bírát”. A „bírát” feladata nem jogszolgáltatás volt, hanem karizmatikus vezetők voltak, akik Jahve lelkének segítségével rendkívüli tettekre voltak képesek a nép védelmében. meghatalmazásukat és tekintélyüket Jahve meghívása adta, megbízatásuk csak a szabadító tett idejére szólt. (Nagy bírák: Otniel- Bír 3,7-11., Ehud-Bír 3,12-30., Samgár-Bír 3,11., Bírák és Debora-Bír 4-5., Gedon- Bír 6-8., Jiftach-Bír 10,6- 12,6., Sámson-Bír 13- 16.) A nagy bíraktól különböznek az un. kis bírák, akiknek megbízatása állandó volt és a jogszolgáltatás is a feladatkörükhöz tartozott.

Filiszteusok: Az izraelitákra a legnagyobb veszélyt jelentették. A Kr.e. XII. században telepedtek le a tengerparti síkságon. Katonai fölényük kiemelkedő volt: vasból készült fegyverekkel, hivatásos harcosokkal (lásd Góliát: 1Sám 17,4-7), közös

katonai vezetéssel rendelkeztek. Afeknél Kr.e. 1060 körül súlyos vereséget mértek az izraelitákra, akiket ezek után ellenőrzésük alatt tartottak. Az ütőképes és hatékony ellenállás megszervezésére csak állandó és minden törzsre kiterjedő politikai vezetés lehetett képes.

Izrael ezzel elindult a királyság felé vezető úton.